

Šefket Goletić

## ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNIJENJA O OKOLIŠU

### Abstract

*Ekološkom anketom građana na području općine Zenica konstatovano je da obrazovanje o ekologiji, okolišu i održivom razvoju treba unaprijediti i uvesti u sve oblike obrazovnog sistema. Sadašnje obrazovanje u ovoj oblasti nije zadovoljavajuće i ne omogućava sticanje potrebnog znanja i razvoja ekološke svijesti za aktivno uključivanje pojedinaca u rješavanje okolinskih problema.*

Ključne riječi: obrazovanje, okoliš, ekologija, istraživanje javnosti o okolišu.

### Uvod

Početkom sedamdesetih godina dolazi do naglog porasta interesovanja teoretičara svih profila za ekološke probleme savremenog društva, zbog sve prisutnijeg ugrožavanja okoliša i pojave ekoloških posljedica na regionalnom i globalnom planu. Ugrožavanje okoliša je stalno raslo, a ekološke posljedice su bile sve izraženije. Zbog toga se danas čovječanstvo susreće sa krupnim ekološkim problemima, kao što su: globalne klimatske promjene, smanjenje ozonskog sloja u stratosferi, zagađivanje vode i zraka, nestašica pitke vode, degradacija i destrukcija tla, deforestacija, sve veća produkcija otpada i njegovo neadekvatno zbrinjavanje itd. Mnogi eksperti za okoliš smatraju da posljedice mogu biti nesagledive, ako se negativni i destruktivni uticaji na okoliš ne ograniče i ako se ne budu kontrolisali.

Činjenica je da je čovjek presudan za stanje koje danas ocjenjujemo kao stanje "ekološke krize". On kao pojedinac, ili u zajednici sve više ugrožava okoliš i time dovodi u pitanje njegov kvalitet, svoje blagostanje i zdravlje. Zato mu se kao temeljni zadatak nameće obuzdavanje razarajućih strasti i interesa u

okolišu i prirodi uopće, kako bi prirodni ekosistemi održali sposobnost samoreprodukcije i regeneracije od kojih čovjek direktno ovisi. Dakle, čovjek se u ovom trenutku mora odrediti i postaviti odgovorno prema okolišu i prirodi objedinjujući svoj prirodni i kulturni nivo svog bića. Rješenje okolinskih problema nalazi u čovjeku i njegovoj svijesti i odgovornosti. To nužno nameće potrebu formiranja ekološkog načina mišljenja i ponašanja, uspostavljanje ekološke svijesti i bioetike. Tek ekološki obrazovani i svjesni pojedinci u stanju su da sačuvaju okoliš, živi svijet i svoje zdravlje i egzistenciju. U tome je i najveći značaj ekologije za moderno ljudsko društvo. Naime, poznavanje ekoloških zakonitosti i pojava u okolišu obogaćuje čovjeka novim karakternim osobinama, ekološkim načinom mišljenja i ponašanja (Stevanović & Radović, 2003).

Obrazovanje i informisanje o okolišu je veoma značajno zbog sticanja i izgradnje ekološke svijesti i kulture kao osnovnih postulata za izgradnju pravilnog odnosa prema okolišu. To je u direktnoj vezi sa očuvanjem kvaliteta okoliša i zaštite zdravlja ljudi, kao i sa izgradnjom harmoničnih odnosa ljudskih populacija sa okolišem od kojeg direktno ovise. Potpuno je jasno da sve dok svaki pojedinac ne bude dobro upoznat sa tim kako do zagađenja i ugrožavanja okoliša dolazi, koje se ekološke posljedice javljaju i kakve akcije mora preduzeti u svom mjestu boravka, na radnom mjestu i u svojoj zajednici, ne može se očekivati da aktivno doprinosi opštim nastojanjima na očuvanju okoliša. Poznavanje ekoloških zakonitosti i pojava u prirodi i okolišu, educiranost i informisanost o okolišu omogućava razvoj ekološke kulture, svijesti i ekološkog ponašanja pojedinaca. Obrazovan i informisan pojedinac o okolinskim problemima i aktivnostima treba da bude u stanju da pruži lični doprinos u rješavanju različitih okolinskih problema i aktivnosti. U ovoj djelatnosti izuzetnu ulogu imaju obrazovne ustanove i mediji (Cifrić, 1993; Goletić, 2004a, 2004b, 2004c).

U ovom radu predstavljeni su rezultati ekološke ankete provedene na području općine Zenica s ciljem sagledavanja poznavanja osnovnih ekoloških i okolinskih aspekata, zastupljenosti ekoloških i okolišnih segmenata u obrazovnom sistemu, kao i informisanja javnosti o okolinskim problemima i aktivnostima i spremnosti pojedinaca da se aktivno uključe u

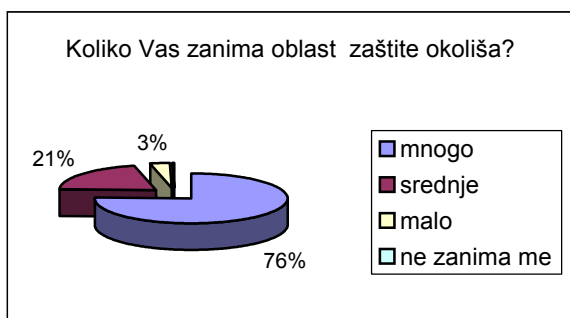
rješavanje okolinskih problema. Anketa je provedena za vrijeme realizacije projekta ekološke edukacije javnosti u Zenici.

### Rezultati ekološke ankete

Centar za ekološki inženjering Mašinskog fakulteta u Zenici je nedavno proveo ekološku anketu, kojom je obuhvaćeno 558 ispitanika na području općine Zenica starosne dobi 14-72 godine, različitog stepena obrazovanja i mjesta stanovanja (urbano i ruralno područje). Najveći broj ispitanika je bio u uzrasnom stupnju 14-30 godina (oko 50%), zatim 31-50 godina (oko 35%) i preko 50 godina (oko 15%). Među anketiranim dominirala su licima sa srednjom stručnom spremom (42%), zatim sa višom stručnom spremom (26%) i visokom stručnom spremom (21%), itd.

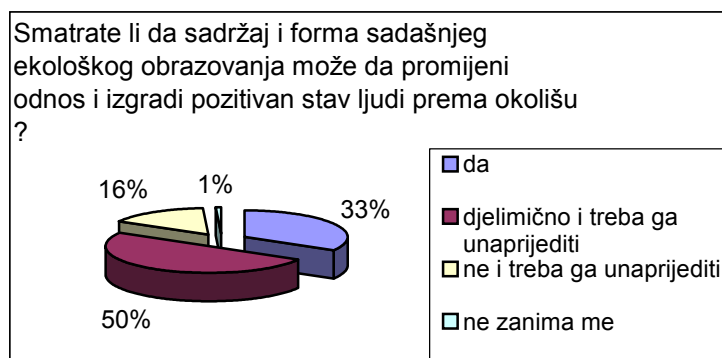
Ukupni rezultati sprovedene ekološke ankete na uzorku od 558 ispitanika upućuju na slijedeće konstatacije:

1. Rezultati provedene ekološke ankete pokazuju da je javnost veoma zainteresovana za oblast zaštite i unapređenja okoliša, jer je 76% ispitanika odgovorilo da ih zaštita okoliša mnogo zanima. Stanovništvo u zeničkoj regiji je desetljećima trpilo izražene i složene ekološke posljedice koje su rezultat intenzivnog industrijskog i društvenog razvoja bez istovremene primjene adekvatnih okolinskih mjera. Zbog toga je i zainteresovano da se dalji ekonomski i društveni razvoj uskladi sa očuvanjem okoliša koji omogućava zdrav život i održivi razvoj. Izražavaju svoju spremnost da aktivno učestvuju u rješavanju okolinskih problema i donošenju okolinskih odluka, što je u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti okoliša i drugim okolinskim propisima.



2. Za aktivno učestvovanje u rješavanju okolinskih problema neophodno je obezbijediti kvalitetno ekološko obrazovanje i dodatnu edukaciju po principima permanentnog, postupnog, progresivnog i cjeloživotnog obrazovanja (Goletić, 2004b).

Rezultati sprovedene ankete pokazuju da trećina ispitanika smatra da sadašnje ekološko obrazovanje može promijeniti odnos i izgraditi pozitivan stav ljudi prema okolišu. Međutim, najveći broj ispitanika smatra da ovo obrazovanje treba unaprijediti i osavremeniti kako bi se promijenio odnos i izgradio pozitivan stav prema okolišu, čime se obezbjeđuje usklađivanje odnosa sa okolišem. Smatra se da je kvalitetno ekološko obrazovanje temelj za uspostavljanje pozitivnih i održivih odnosa prema okolišu.

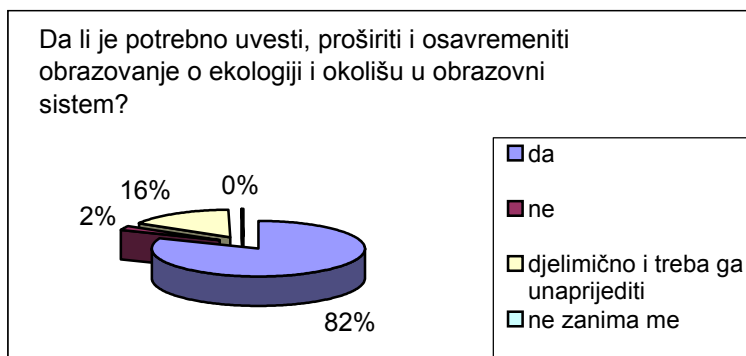


Ekologija nam pruža informacije koje omogućavaju bolje razumijevanje svijeta oko nas, a poznavanje osnovnih ekoloških principa pomaže nam u očuvanju i poboljšanju okoliša, pravilnom upravljanju prirodnim resursima i održivim korištenjem okoliša.

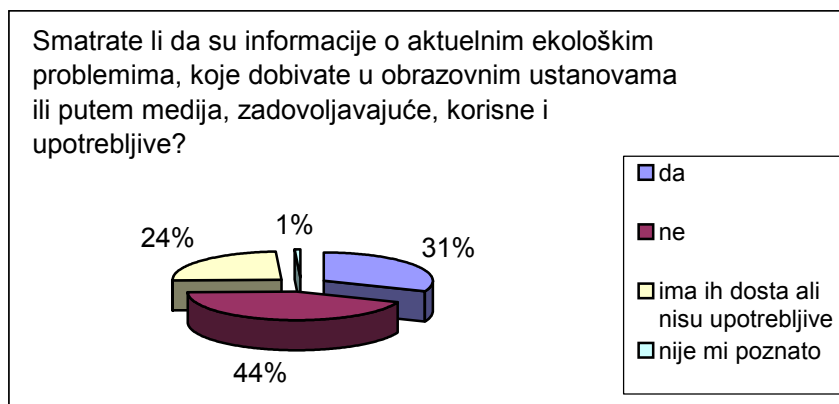
3. Najveći broj ispitanika smatra da je potrebno uvesti, proširiti i osavremeniti obrazovanje o ekologiji i okolišu, jer sadašnje obrazovanje i dodatna edukacija u ovoj oblasti nije zadovoljavajuće (82%). Ekološko obrazovanje treba započeti još u obdaništima i implementirati ga u nastavne planove i programe na svim obrazovnim nivoima (Goletić, 2004a).

Osnovni cilj ekološkog obrazovanja jeste da svaki pojedinac shvati sopstvenu zavisnost i odgovornost u odnosu na okoliš i prirodne resurse i da se trudi da ih ličnim angažovanjem

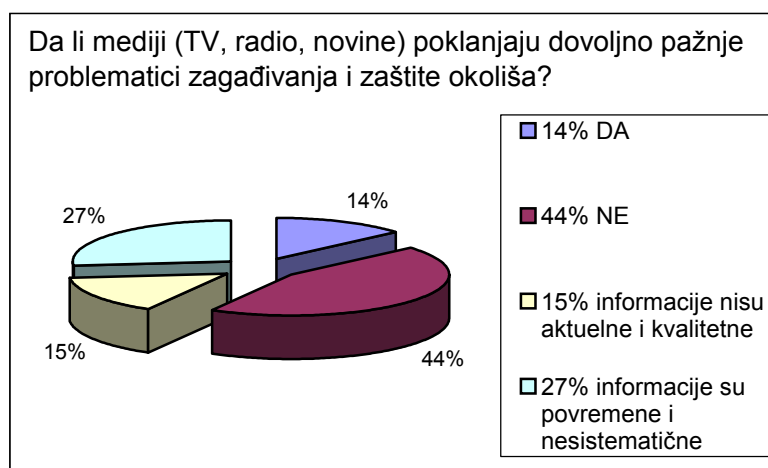
zaštiti i očuva za buduće generacije. Znanje koje se stiče kroz ekološko obrazovanje i dodatnu edukaciju je izuzetno značajno za shvatanje neophodnosti zaštite okoliša i izgradnje ekološke svijesti i kulture. Zato ekološko obrazovanje treba da postane obavezna komponenta sveobuhvatnog sistema obrazovanja, od predškolskog preko obaveznog i srednjeg do univerzitetskog.



4. Većina ispitanika (44%) smatra da informacije o aktuelnim ekološkim problemima, koje dobivaju u obrazovnim ustanovama ili putem medija, nisu zadovoljavajuće po obimu i kvalitetu i zbog toga nisu upotrebljive i korisne. Zato je potrebno da se u nastavne planove i programe uključe, pored ostalog, i aktuelni okolinski problemi specifični za određeno područje, te da istim lokalni mediji posvećuju veću pažnju. Na taj način se pojedinci kvalitetnije osposobljavaju za aktivno uključivanje u rješavanje različitih okolinskih problema u svojoj sredini.



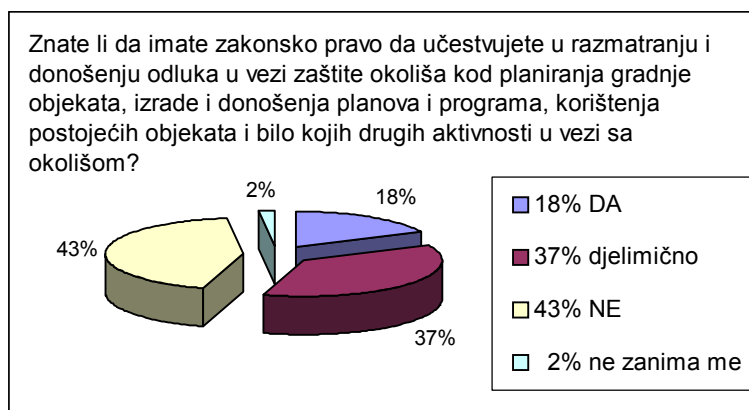
5. Prema rezultatima sprovedene ankete konstatovano je da lokalni mediji (printani i elektronski) ne poklanjaju dovoljno pažnje problematici zagađivanja i zaštite okoliša (49%). Činjenica je da neki zenički mediji (list "Naša riječ" i RTV Zenica) poklanjaju veću pažnju informisanju javnosti o aktuelnim okolinskim problemima i aktivnostima od mnogih drugih medija u BiH, ali je to nedovoljno, neplanski i nesistematično (Goletić, 2004c).



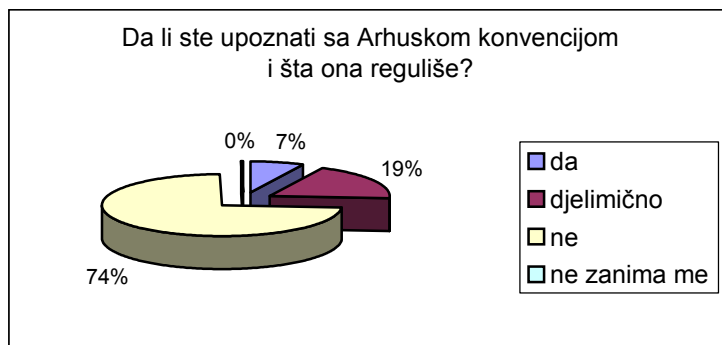
Informisanje javnosti o okolinskim problemima i aktivnostima nesumnjivo je jedan od najsnažnijih faktora razvoja ekološke svijesti i kulture, kao i zbog aktivnog uključivanja u rješavanje okolinskih pitanja. Mediji imaju izuzetnu ulogu u prenošenju informacija i poruka radi čega imaju snažan uticaj na formiranje javnog mnijenja i opće društvene svijesti. Zbog toga se često smatraju "paralelnom školom". Zbog toga medije treba koristiti kao koristan i značajan proces za sticanje znanja i informisanje o različitim okolinskim pitanjima.

6. Većina anketiranih lica (43%) ne znaju da imaju zakonsko pravo na informisanje o okolišu i da učestvuju u razmatranju i donošenju odluka u vezi sa zaštitom okoliša kod planiranja gradnje objekata, izrade i donošenja planova i programa i bilo kojih drugih aktivnosti u vezi sa okolišom (nisu informisani). 34% ispitanika to zna djelimično, a svega 18% ima o tome potrebne informacije. Ovo pravo je regulisano konvencijom o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti o odlučivanju o okolišu i pristupu pravosuđu po pitanju okoliša (Arhuska

konvencija), koja je ugrađena u domaće zakonodavstvo, a posebno u Zakon o zaštiti okoliša.

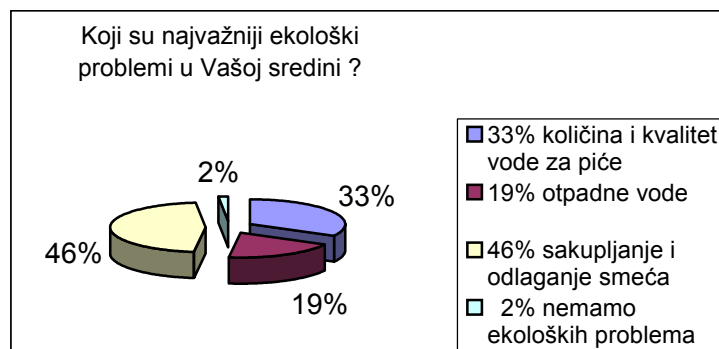


7. Najveći broj ispitanika je odgovorio da nisu upoznati sa Arhuskom konvencijom i šta ona reguliše (74%), a samo 7% je upoznata da je ta konvencija donesena i šta je njome uređeno.



Arhuska konvencija reguliše pravo slobodnog pristupa informacijama, sudjelovanje javnosti u donošenju odluka o okolišu i pristup pravosuđu po pitanjima okoliša, a inkorporirana je u naše okolinsko zakonodavstvo. Prema ovoj Konvenciji i Rio deklaraciji o održivom razvoju i okolišu pitanja zaštite okoliša se mogu najbolje rješavati uz učešće svih građana kojih se ona tiče. Vlasti na svim nivoima trebaju da omoguće da informacija o okolišu bude dostupna javnosti i da obezbijede aktivno učešće javnosti u rješavanju okolinskih pitanja i donošenju odluka iz ove oblasti.

8. Prema rezultatima ankete, najveći ekološki problemi na području zeničke općine su sakupljanje i odlaganje smeća (46%), količina i kvalitet vode za piće (33%), zbrinjavanje otpadnih voda (19%) itd.



Navedeni ekološki problemi izazivaju najveće ekološke posljedice (zagađivanje zraka, vode, tla, pojava epidemija zaraznih bolesti itd.). To pokazuje da ove ekološke probleme treba prioritetno rješavati. Međutim, u Zenici su prisutni i drugi ekološki problemi i treba ih rješavati. U tom smislu je neophodno što prije izraditi i donijeti ekološku strategiju, odnosno Lokalni akcioni ekološki plan (LEAP), kojim treba definisati stanje kvaliteta i održivosti okoliša, ciljeve koje treba postići kroz realizaciju akcionog plana i prioritete aktivnosti na poboljšanju i očuvanju okoliša. To je obaveza po međunarodnim i domaćim okolinskim propisima i mnoge općine u BiH su započele aktivnosti na izradi LEAP-a kao strateškog dokumenta za utvrđivanje okolinske politike.

### Zaključak

Ekološka anketa građana na području općine Zenica je pokazala da obrazovanje o ekologiji, okolišu i održivom razvoju treba unaprijediti, osavremeniti i uvesti u sve oblike obrazovnog sistema. Sadašnje obrazovanje u ovoj oblasti nije zadovoljavajuće i ne omogućava sticanje potrebnog znanja i razvoja ekološke svijesti za aktivno uključivanje pojedinaca u rješavanje okolinskih problema.

Ekološko obrazovanje i dodatna edukacija o okolišu je izuzetno značajna za shvatanje neophodnosti zaštite okoliša i

formiranje ekološke svijesti i kulture radi obezbjeđenja ljudskog blagostanja i društvenog napretka. Svaki pojedinac može, pa makar i malim doprinosom, mnogostruko doprinijeti ljepšem, čistijem i zdravijem okolišu.

Mediji ne poklanjaju dovoljno pažnje okolinskim problemima i aktivnostima i javnost o tome nije dovoljno informisana, iako na to ima pravo po okolinskim propisima. Potrebno je obezbijediti redovno i kvalitetno informisanje javnosti o okolišu radi razvijanja ekološke svijesti i kulture i prihvatanja ekološkog ponašanja pojedinaca i zajednice u cjelini.

S obzirom na stanje okoliša u zeničkom regionu i okolinske propise, neophodno je što prije izraditi i donijeti ekološku strategiju, kojom treba definisati stanje kvaliteta i osjetljivosti okoliša i okolinsku politiku i prioritetne aktivnosti u ovoj oblasti.

## Literatura

Cifrić, I. (1993): *Ekološka edukacija i moderno društvo*, *Socijalna ekologija*, 2 (2): 235-248.

Goletić, Š. (2004a): *Principi i ciljevi ekološkog obrazovanja*, Didaktički putokazi. Pedagoški zavod i Pedagoški fakultet u Zenici, 31 (10): 53-55.

Goletić, Š. (2004b): *Značaj obrazovanja o okolišu*, Zbornik radova, Pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, 2 (2): 87-94.

Goletić, Š. (2004c): *Značaj medija u zaštiti okoliša*, List «Naša riječ» Zenica od 13.01.2004. godine.

Stevanović, B., Radović, I. (2003): *Suština i značaj ekoloških postavki kao polazišta u vaspitanju i ukupnom obrazovanju – tradicija i perspektive*, Zbornik radova: Obrazovanje o životnoj sredini u reformisanoj školi i društvu, Ed. Ecolibri, Beograd, pp 44-54.

## **RESEARCH ON PUBLIC OPINION ABOUT ENVIRONMENTAL ISSUES**

### **Abstract**

Research on public opinion about environmental issues in the area of Zenica municipality showed that education for environment, ecology and sustainable development should be improved and introduced into all forms of educational system. Current education in this area is not adequate, and it does not enable acquiring of neither necessary knowledge nor development of environmental awareness in order to provide active individual participation in solving environmental problems.

Key words: education, environment, ecology, research on public opinion about environmental